

Εξυγίανση Πιστωτικών Ιδρυμάτων: Πρόσφατες Εξελίξεις στην Αναδιάρθρωση του Ελληνικού Πιστωτικού Συστήματος

Σοφίας Δ. Παγώνη, ΔΝ
Λάρισα- Ελλάδα
sofpag@otenet.gr

Περίληψη

Στην μελέτη που ακολουθεί γίνεται μια απόπειρα νομικής προσέγγισης του ισχύοντος σήμερα στην Ελλάδα νομοθετικού πλαισίου για την εξυγίανση των πιστωτικών ιδρυμάτων, στα πλαίσια αναδιάρθρωσης του Ελληνικού τραπεζικού συστήματος, σε συνδυασμό με την Πρόταση Ευρωπαϊκής Οδηγίας της 6ης Ιουνίου 2012, για ανάκαμψη και εξυγίανση των πιστωτικών ιδρυμάτων, με στόχο την εναρμόνιση των εθνικών νομοθεσιών των κρατών μελών για την αντιμετώπιση φαινομένων αφερεγγυότητας πιστωτικών ιδρυμάτων με διασυνοριακή δράση. Επίσης, γίνεται συνοπτική παρουσίαση της πρακτικής εφαρμογής της νομοθεσίας αυτής στα πρόσφατα παραδείγματα εξυγίανσης πιστωτικών ιδρυμάτων σε Ελλάδα και Κύπρο και των εξελίξεων του ελληνικού πιστωτικού συστήματος στα πλαίσια που έχουν ορισθεί από την Τράπεζα της Ελλάδος, ως εθνική ρυθμιστική αρχή και το Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας.

Λέξεις-Κλειδιά: Πιστωτικά Ιδρύματα, Εξυγίανση, Τράπεζα της Ελλάδος, Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας, Ελλάδα, Κύπρος, Ευρωπαϊκή Ένωση

Τυποποίηση JEL: G2, G21, G28, G33, K2, K22

Εισαγωγή- Η ανάγκη αναδιάρθρωσης των πιστωτικών ιδρυμάτων

Τα πιστωτικά ιδρύματα, τόσο σε εθνικό όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο, δέχονται τα τελευταία χρόνια ισχυρές πιέσεις στη ρευστότητα και την κεφαλαιακή τους βάση, με αποτέλεσμα να απειλείται η βιωσιμότητα των τραπεζικών επιχειρήσεων, η σταθερότητα του τραπεζικού συστήματος, υπό την έννοια του κλονισμού της εμπιστοσύνης των καταθετών, του κινδύνου ενδεχόμενης μη ομαλής λειτουργίας των συστημάτων πληρωμών και χρηματοδότησης της αγοράς.

Εν τω μεταξύ, οι χρηματοπιστωτικές αγορές παγκοσμίως έχουν ενοποιηθεί σε τέτοιο βαθμό που οι εσωτερικοί κλονισμοί σε ένα κράτος είναι δυνατοί να μεταδοθούν ταχέως και σε άλλα κράτη. Ιδιαίτερα σε επίπεδο Ένωσης, οι χρηματοπιστωτικές αγορές είναι ενοποιημένες και διασυνδεδεμένες σε μεγάλο βαθμό, ενώ πολλά πιστωτικά ιδρύματα ασκούν εκτεταμένες δραστηριότητες πέραν των εθνικών συνόρων. Η αφερεγγυότητα ενός διασυνοριακού πιστωτικού ιδρύματος είναι ικανή να επηρεάσει τη σταθερότητα των χρηματοπιστωτικών αγορών στα διάφορα κράτη μέλη στα οποία αναπτύσσει δραστηριότητες. Η αδυναμία των κρατών μελών να αποκτήσουν τον έλεγχο ενός προβληματικού πιστωτικού ιδρύματος και να το εξυγιάνουν κατά τρόπο που να αποτρέπει αποτελεσματικά ευρύτερες συστημικές ζημιές μπορεί να υπονομεύσει την αμοιβαία εμπιστοσύνη μεταξύ των κρατών μελών, καθώς και την αξιοπιστία της εσωτερικής αγοράς στον τομέα των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών.

Την τελευταία πενταετία, το σύνολο του ελληνικού χρηματοπιστωτικού τομέα έχει επηρεαστεί καθοριστικά από τη συνδυαστική επίδραση: της αδυναμίας πρόσβασης στις διεθνείς αγορές και της εκροής καταθέσεων, των δυσμενών οικονομικών συνθηκών που προκάλεσαν επιδείνωση της ποιότητας των δανειακών χαρτοφυλακίων, της αναδιάρθρωσης του δημόσιου

χρέους με τη συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα (το γνωστό "PSI"¹)². Οι ελληνικές εποπτικές αρχές και η πολιτεία, στην προσπάθεια διάσωσης της συνέχισης της τραπεζικής δραστηριότητας προς όφελος της πραγματικής οικονομίας και του γενικότερου συμφέροντος, προέβησαν σε σειρά ενεργειών που αποσκοπούν στην θωράκιση της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας και της ασφάλειας των καταθέσεων. Από την άλλη, οι χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις σήμερα αναζητούν νέες μορφές λειτουργίας και ανάπτυξης και μέσω της αναδιάρθρωσης ή μετασχηματισμού τους προσπαθούν να ανταποκριθούν στα ζητήματα επιβίωσής τους που προκύπτουν από την παγκοσμιοποίηση της οικονομίας και τον ανταγωνισμό μεταξύ τους σε διεθνές επίπεδο, ώστε να προσαρμοσθούν στα νέα οικονομικά δεδομένα και στις νέες προκλήσεις.

Η ιδιαιτερότητα του χρηματοπιστωτικού κλάδου

Σύμφωνα με το ν. 3601/2007(ΦΕΚ Α'178/1.8.2007)-Ανάληψη και άσκηση δραστηριοτήτων από τα πιστωτικά ιδρύματα, επάρκεια ιδίων κεφαλαίων των πιστωτικών ιδρυμάτων και των επιχειρήσεων παροχής επενδυτικών υπηρεσιών και λοιπές διατάξεις, όπως ο νόμος αυτός ισχύει σήμερα, ως πιστωτικά ιδρύματα ορίζονται οι επιχειρήσεις η δραστηριότητα των οποίων συνίσταται στην αποδοχή καταθέσεων ή άλλων επιστρεπτέων κεφαλαίων από το κοινό και στη χορήγηση δανείων ή λοιπών πιστώσεων για λογαριασμό τους.

Η ιδιαιτερότητα του αντικειμένου και των κινδύνων των τραπεζικών υπηρεσιών, σε σχέση με επιχειρήσεις άλλου αντικειμένου, συνίσταται στο εξής: Τα πιστωτικά ιδρύματα παρέχουν υπηρεσίες ζωτικής σημασίας στους πολίτες, στις επιχειρήσεις και στην ευρύτερη οικονομία (όπως την συγκέντρωση καταθέσεων, το δανεισμό και τη λειτουργία συστημάτων πληρωμών). Είναι ο βασικός χρηματοδότης των νοικοκυριών, των επιχειρήσεων και των κυβερνήσεων. Επιπλέον, είναι επιφορτισμένα με τη διαχείριση των συστημάτων πληρωμών, ενώ διαχειρίζονται το μεγαλύτερο μέρος της ρευστής περιουσίας του κοινού, δηλαδή την «καύσιμη ύλη» για τη λειτουργία της πραγματικής οικονομίας³.

Ωστόσο, είναι ιδιαίτερα εκτεθειμένα στον κίνδυνο ρευστότητας, ο οποίος με τη σειρά του μπορεί να οδηγήσει σε αφερεγγυότητα. Οι τράπεζες λειτουργούν σε μεγάλο βαθμό με βάση την εμπιστοσύνη και πολύ γρήγορα μπορεί να γίνουν μη βιώσιμες, εάν οι πελάτες τους και οι αντισυμβαλλόμενοι χάσουν την εμπιστοσύνη στη δυνατότητά τους να ανταποκρίνονται στις υποχρεώσεις τους. Αυτό συμβαίνει γιατί ενώ στο παθητικό τους, αποτελούμενο κυρίως από καταθέσεις συνίσταται κατά βάση σε βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις, το ενεργητικό τους αποτελείται, σε πολύ μεγάλο βαθμό, από μακροπρόθεσμες απαιτήσεις (λ.χ. δάνεια που πρόκειται να εισπραχθούν στο μέλλον). Το αποτέλεσμα είναι ότι σε περίπτωση που έναντι ενός πιστωτικού ιδρύματος υπάρξει μαζική διάθεση των καταθετών για ανάληψη των χρημάτων τους (φαινόμενο που στη διεθνή ορολογία αποδίδεται με τον όρο «bank run»), το πιθανότερο είναι ότι αυτό θα αντιμετωπίσει δυσκολίες στην εξεύρεση των απαιτούμενων κεφαλαίων και

¹Το PSI (ακρωνύμιο του Private Sector Involvement - Συμμετοχή του Ιδιωτικού Τομέα) είναι όρος που χρησιμοποιείται στις διαδικασίες αναδιάρθρωσης κρατικού χρέους σε αντιδιαστολή με τον όρο OSI, (Official Sector Involvement - Συμμετοχή του Δημοσίου Τομέα)

²Τράπεζα της Ελλάδος, Έκθεση για την Ανακεφαλαιοποίηση και Αναδιάρθρωση του Ελληνικού Τραπεζικού Τομέα, Δεκέμβριος 2012, στο ιστότοπο της ΤτΕ, www.bankofgreece.gr, από 27/12/2012.

³Γεροντίδη Ι., Προλεγόμενα στο δίκαιο εξυγίανσης των πιστωτικών ιδρυμάτων, ΕπισκεΔ 2012, τεύχος Β, σελ. 299 επ.

θα αναγκαστεί να εκποιήσει περιουσιακά του στοιχεία σε τιμή διάθεσης χαμηλότερη από αυτή που θα διαμορφωνόταν υπό κανονικές συνθήκες, γεγονός το οποίο ενδέχεται να οδηγήσει σε βαθύτερο πρόβλημα και να το εκθέσει σε αφερεγγυότητα. Κατ'άκολουθία, κριτήριο για την απόφαση ότι μια επιχείρηση είναι αφερεγγυα θα είναι είτε η αδυναμία της με το υπάρχον ρευστό της καλύψει τις βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις της (cash flow insolvency) είτε η κατάσταση κατά την οποία «το ληξιπρόθεσμο παθητικό» υπερβαίνει το συνολικό ενεργητικό (balance sheet insolvency)⁴.

Η εξυγίανση του πιστωτικού ιδρύματος αποτελεί εναλλακτική λύση έναντι των κανονικών διαδικασιών αφερεγγυότητας και παρέχει ένα μέσο για την αναδιάρθρωση ή την εκκαθάριση μιας τράπεζας που βρίσκεται σε σημείο πτώχευσης και της οποίας η πτώχευση θα προκαλούσε ανησυχίες όσον αφορά το γενικό δημόσιο συμφέρον.

Εξελίξεις σε ευρωπαϊκό επίπεδο

Πρόταση Οδηγίας για την ανάκαμψη και την εξυγίανση πιστωτικών ιδρυμάτων

Η χρηματοπιστωτική κρίση που άρχισε το 2008 έδειξε ότι υπάρχει σε επίπεδο Ένωσης σημαντική έλλειψη επαρκών εργαλείων για την αποτελεσματική αντιμετώπιση μη υγιών ή προβληματικών πιστωτικών ιδρυμάτων. Επιπλέον, οι χρηματοπιστωτικές αγορές είναι ενοποιημένες και διασυνδεδεμένες σε μεγάλο βαθμό, με αποτέλεσμα η αφερεγγυότητα ή ο κίνδυνος αφερεγγυότητας ενός διασυνοριακού πιστωτικού ιδρύματος είναι σε θέση να επηρεάσουν άμεσα τη σταθερότητα των χρηματοπιστωτικών αγορών στα διάφορα κράτη μέλη στα οποία αυτό αναπτύσσει δραστηριότητες.

Μέχρι σήμερα, αποδείχθηκε ότι δεν υπάρχει σε ενωσιακό επίπεδο εναρμόνιση των διαδικασιών εξυγίανσης των πιστωτικών ιδρυμάτων. Ορισμένα κράτη μέλη εφαρμόζουν στα πιστωτικά ιδρύματα τις ίδιες διαδικασίες που εφαρμόζουν και σε άλλες αφερεγγυες επιχειρήσεις, οι οποίες σε ορισμένες περιπτώσεις έχουν προσαρμοστεί στα δεδομένα των πιστωτικών ιδρυμάτων. Υπάρχουν σημαντικές ουσιώδεις και διαδικαστικές διαφορές μεταξύ των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων που διέπουν την αφερεγγυότητα των πιστωτικών ιδρυμάτων στα κράτη μέλη. Οι εθνικές διαφορές ως προς τους όρους, τις εξουσίες και τις διαδικασίες εξυγίανσης των πιστωτικών ιδρυμάτων ενδέχεται να θέσουν εμπόδια στην ομαλή λειτουργία της εσωτερικής αγοράς και να παρακωλύσουν τη συνεργασία μεταξύ των εθνικών αρχών, κατά την αντιμετώπιση προβληματικών διασυνοριακών τραπεζικών ομίλων.

Το κενό αυτό σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης έρχεται να καλύψει η Πρόταση Οδηγίας για τη θέσπιση πλαισίου για την ανάκαμψη και την εξυγίανση πιστωτικών ιδρυμάτων⁵, η οποία κατατέθηκε την 6^η Ιουνίου 2012. Με την εφαρμογή της οδηγίας αυτής και την ενσωμάτωσή της στα δίκαια των επιμέρους κρατών μελών αναμένεται να δοθεί η δυνατότητα στις αρχές των κρατών μελών να εξυγιαίνουν χρηματοπιστωτικά ιδρύματα με συντεταγμένο τρόπο, με στόχο τη μείωση του ενδεχομένου συστημικής

⁴Γεροντίδη Ι., ο.π. σελ. 301-302 και 308.

⁵Πρόταση Οδηγίας υπ'αριθμ. 2012/0150 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τη θέσπιση πλαισίου για την ανάκαμψη και την εξυγίανση πιστωτικών ιδρυμάτων και επιχειρήσεων επενδύσεων και για την τροποποίηση των οδηγιών 77/91/ΕΟΚ και 82/891/ΕΚ του Συμβουλίου, των οδηγιών 2001/24/ΕΚ, 2002/47/ΕΚ, 2004/25/ΕΚ, 2005/56/ΕΚ, 2007/36/ΕΚ και 2011/35/ΕΚ και του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1093/2010.

τραπεζικής κρίσης και την αποφυγή απωλειών στην οικονομική ευημερία, που είναι επακόλουθο μιας τραπεζικής κρίσης· και, δεύτερον, με την ελαχιστοποίηση της έκθεσης των φορολογουμένων σε απώλειες που προκύπτουν από την παροχή στήριξης σε ιδρύματα, λόγω αφερεγγυότητας.

Η πρόταση αφορά τη διαχείριση κρίσεων (προετοιμασία, ανάκαμψη και εξυγίανση) όσον αφορά όλα τα πιστωτικά ιδρύματα και ορισμένες επιχειρήσεις επενδύσεων. Στο πεδίο εφαρμογής της πρότασης συμπεριλαμβάνονται τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα που ανήκουν σε τραπεζικό όμιλο, αλλά και οι επιχειρήσεις επενδύσεων. Οι επιχειρήσεις επενδύσεων είναι ανάγκη να περιλαμβάνονται στο πλαίσιο, διότι, όπως φάνηκε με τη χρεοκοπία της Lehman Brothers, η πτώχευσή τους είναι δυνατόν να έχει σοβαρές συστημικές συνέπειες⁶.

Στην πρόταση καθορίζονται κοινές παράμετροι για την ενεργοποίηση της εφαρμογής των «εργαλείων εξυγίανσης». Οι αρχές κάθε κράτους μέλους θα είναι σε θέση να αναλαμβάνουν δράση όταν ένα ίδρυμα είναι αφερέγγυο ή τόσο κοντά στο σημείο αφερεγγυότητας που αν δεν αναληφθεί δράση, το ίδρυμα θα είναι αφερέγγυο στο εγγύς μέλλον. Πάντως, σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση της ως άνω πρότασης, είναι αναγκαίο να διασφαλιστεί ότι τα επεμβατικά μέτρα ενεργοποιούνται μόνον όταν δικαιολογείται παρεμβολή στα δικαιώματα των ενδιαφερομένων.

Τα εργαλεία διάσωσης - εξυγίανσης, σύμφωνα με την ως άνω πρόταση είναι τα εξής: α) πώληση δραστηριοτήτων⁷, β) μεταβατικό ίδρυμα⁸, γ) διαχωρισμός περιουσιακών στοιχείων⁹ και δ) διάσωση με ίδια μέσα (bail-in)¹⁰, μπορούν δε να εφαρμοστούν μεμονωμένα ή σε συνδυασμό. Τα ως άνω οριζόμενα από την πρόταση αποτελούν μια ελάχιστη σειρά εργαλείων εξυγίανσης, τα οποία θα πρέπει να υιοθετήσουν όλα τα κράτη μέλη. Ωστόσο, οι εθνικές αρχές θα έχουν τη δυνατότητα να διατηρούν, επιπλέον, ειδικά εθνικά εργαλεία και εξουσίες για την αντιμετώπιση ιδρυμάτων που βρίσκονται σε σημείο πτώχευσης, εάν συμβιβάζονται με τις αρχές και τους στόχους του πλαισίου της Ένωσης για την εξυγίανση και με τη Συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ) και εάν δεν θέτουν εμπόδια στην αποτελεσματική εξυγίανση ομίλων.

Πάντως, η χρήση των εργαλείων και των εξουσιών εξυγίανσης, που προβλέπονται στην παρούσα οδηγία, ενδέχεται να επιφέρει αναστάτωση στα δικαιώματα των μετόχων και των πιστωτών. Συγκεκριμένα, η εξουσία των αρχών να μεταβιβάζουν τις μετοχές ή το σύνολο ή μέρος των περιουσιακών στοιχείων ενός ιδρύματος σε ιδιώτες αγοραστές, χωρίς τη συγκατάθεση των μετόχων, επηρεάζει τα δικαιώματα ιδιοκτησίας των μετόχων. Επιπλέον, η εξουσία να αποφασίζουν ποιες υποχρεώσεις θα μεταφέρουν από ένα προβληματικό πιστωτικό ίδρυμα, με βάση τους στόχους να

⁶Βλ. σχετικά σε Αιτιολογική έκθεση της ως άνω πρότασης οδηγίας.

⁷Το εργαλείο πώλησης δραστηριοτήτων δίνει τη δυνατότητα στις αρχές εξυγίανσης να προβούν στην πώληση του ιδρύματος ή του συνόλου ή μέρους των δραστηριοτήτων του με εμπορικούς όρους, χωρίς να απαιτείται η συγκατάθεση των μετόχων ή η συμμόρφωση με διαδικαστικές απαιτήσεις οι οποίες θα εφαρμόζονταν κανονικά.

⁸Το εργαλείο μεταβατικού ιδρύματος δίνει τη δυνατότητα στις αρχές εξυγίανσης να μεταβιβάζουν όλες ή μέρος των δραστηριοτήτων ενός ιδρύματος σε μια οντότητα υπό κρατικό έλεγχο.

⁹Σύμφωνα με το εργαλείο αυτό, δίνεται η δυνατότητα στις αρχές εξυγίανσης να μεταβιβάζουν απομειωμένα ή προβληματικά περιουσιακά στοιχεία σε έναν φορέα διαχείρισης περιουσιακών στοιχείων, ώστε να καθίσταται δυνατή η διαχείριση και η πώλησή τους με την πάροδο του χρόνου.

¹⁰Για το εργαλείο διάσωσης με ίδια μέσα "bail in" βλ. επόμενο κεφάλαιο.

διασφαλιστεί η συνέχεια των υπηρεσιών και να αποφευχθούν δυσμενείς επιπτώσεις στη χρηματοπιστωτική σταθερότητα ενδέχεται να επηρεάσει την ίση μεταχείριση των πιστωτών.

Από τα ως άνω συνάγεται ότι τα μέτρα εξυγίανσης, που προτείνονται σε επίπεδο ευρωπαϊκής νομοθεσίας θα πρέπει να εφαρμόζονται μόνον εάν το ίδρυμα βρίσκεται σε σημείο πτώχευσης ή πιθανής πτώχευσης, και δεν υπάρχει καμία άλλη λύση που θα μπορούσε να ανορθώσει το ίδρυμα εντός εύλογου χρονικού διαστήματος. Επιπλέον, η παρέμβαση υπό τη μορφή μέτρων εξυγίανσης πρέπει να δικαιολογείται βάσει λόγων δημοσίου συμφέροντος, σύμφωνα και με τις αρχές της επικουρικότητας και αναλογικότητας¹¹.

Ειδικότερα ζητήματα του εργαλείου «bail in»¹²

Το εργαλείο διάσωσης με ίδια μέσα "bail in" θα δίνει στις αρχές εξυγίανσης την εξουσία να απομειώνουν τις απαιτήσεις των μη εξασφαλισμένων πιστωτών ενός ιδρύματος που βρίσκεται στο σημείο της πτώχευσης και να μετατρέπουν τις χρεωστικές απαιτήσεις σε μετοχικό κεφάλαιο. Το εργαλείο μπορεί να χρησιμοποιείται για την ανακεφαλαιοποίηση ενός ιδρύματος που βρίσκεται σε σημείο πτώχευσης ή κινδυνεύει να πτωχεύσει, παρέχοντας τη δυνατότητα στις αρχές να το αναδιρθρώνουν μέσω της διαδικασίας εξυγίανσης και να αποκαθιστούν τη βιωσιμότητά του, μετά από αναδιοργάνωση και αναδιάρθρωση. Με τον τρόπο αυτόν, θα παρέχεται στις αρχές μεγαλύτερη ευελιξία για την αντιμετώπιση της πτώχευσης μεγάλων, πολύπλοκων χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων. Θα συνοδεύεται από απομάκρυνση της διοίκησης που είναι υπαίτια για τα προβλήματα του ιδρύματος, και από την εφαρμογή σχεδίου ανασυγκρότησης της επιχείρησης.

Οι αρχές εξυγίανσης θα πρέπει να διαθέτουν την εξουσία να διασώζουν με ίδια μέσα όλες τις υποχρεώσεις του ιδρύματος. Υπάρχουν, ωστόσο, ορισμένες υποχρεώσεις οι οποίες θα εξαίρούνται εκ των προτέρων (όπως οι εξασφαλισμένες υποχρεώσεις, οι καλυπτόμενες καταθέσεις και οι υποχρεώσεις με εναπομένουσα διάρκεια μικρότερη του ενός μηνός). Κατ' εξαίρεση, και όπου υπάρχει δικαιολογημένη ανάγκη να διασφαλιστούν οι κρίσιμες λειτουργίες του ιδρύματος και οι βασικοί επιχειρηματικοί του τομείς ή η χρηματοπιστωτική σταθερότητα (άρθρο 38), η αρχή εξυγίανσης θα μπορεί να εξαιρεί τις υποχρεώσεις που προκύπτουν από παράγωγα. Η εναρμονισμένη εφαρμογή της ενδεχόμενης εξαίρεσης σε επίπεδο Ένωσης θα διασφαλίζεται με κατ' εξουσιοδότηση πράξεις της Επιτροπής.

Όπως εξηγείται στην Πρόταση Οδηγίας, καθορίζεται λεπτομερής ιεράρχηση, η οποία συμπληρώνει και, όπου χρειάζεται, υπερσχύει της ιεράρχησης που καθορίζεται σε κάθε εθνικό πτωχευτικό δίκαιο. Κατ' αρχήν, οι απαιτήσεις των μετόχων θα πρέπει να εξαντλούνται πριν από εκείνες των πιστωτών μειωμένης εξασφάλισης. Μόνον όταν έχουν εξαντληθεί οι εν λόγω απαιτήσεις, μπορούν να επιβάλλουν οι αρχές εξυγίανσης ζημίες σε χρεωστικούς τίτλους υψηλής εξασφάλισης (άρθρα 43 και 44). Εντούτοις, μπορεί να υπάρξουν περιπτώσεις όπου οι αρχές εξυγίανσης μπορούν να παρεμβληθούν στα δικαιώματα των πιστωτών, χωρίς να έχουν εξαντλήσει τις απαιτήσεις των μετόχων. Αυτές οι περιπτώσεις είναι ειδικές για το εργαλείο εξυγίανσης με ίδια μέσα και μπορούν να συμβούν όταν ένα ίδρυμα υπό εξυγίανση μπορεί να διαθέτει κάποια εναπομένοντα κεφάλαια (σύμφωνα με τις προϋποθέσεις εξυγίανσης, ένα ίδρυμα βρίσκεται σε σημείο πτώχευσης ή πιθανής πτώχευσης, εάν έχει εξαντλήσει όλα ή ουσιαστικά όλα τα κεφάλαιά του. Στην περίπτωση αυτή, οι αρχές εξυγίανσης μπορούν, αφού έχουν επιμερίσει τις ζημίες στους μετόχους

¹¹Βλ. σχετικά σε Αιτιολογική έκθεση της ως άνω πρότασης οδηγίας, ο.π.

¹²Βλ. σχετικά σε Αιτιολογική έκθεση της ως άνω πρότασης οδηγίας, ο.π.

και μειώσει ή ακυρώσει τις περισσότερες από τις απαιτήσεις των μετόχων, να μετατρέψουν σε κεφάλαιο τις υποχρεώσεις μειωμένης εξασφάλισης και εάν είναι αναγκαίο, τις υποχρεώσεις υψηλής εξασφάλισης. Η μετατροπή αυτή θα πρέπει να πραγματοποιηθεί κατά τρόπο που απομειώνει σοβαρά τις εναπομένουσες απαιτήσεις των μετόχων.

Όσον αφορά τη δικαστική προστασία των ενδιαφερομένων μερών (μετόχων, ομολογιούχων δανειστών, καταθετών κλπ.) αναφορικά με τις αποφάσεις που λαμβάνονται από τις αρχές εξυγίανσης, καταρχήν, σύμφωνα με το δικαίωμα δίκαιης δίκης και πραγματικής προσφυγής (άρθρο 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων), αυτές θα πρέπει να υπόκεινται σε δικαστικό έλεγχο. Ωστόσο, προκειμένου να προστατεύονται τρίτα μέρη τα οποία έχουν αγοράσει περιουσιακά στοιχεία, δικαιώματα και υποχρεώσεις του ιδρύματος υπό εξυγίανση, δύναμει της άσκησης των εξουσιών εξυγίανσης από τις αρχές, και προκειμένου να διασφαλίζεται η σταθερότητα των χρηματοπιστωτικών αγορών και το «γενικότερο δημόσιο συμφέρον», ο δικαστικός έλεγχος δεν θα πρέπει να επηρεάζει την όποια διοικητική πράξη ή/και πραγματοποιηθείσα συναλλαγή, με βάση την ακυρωθείσα απόφαση. Επομένως, τα ένδικα μέσα που μπορούν να ασκηθούν κατά καταχρηστικής απόφασης θα πρέπει να περιορίζονται στην επιδίκαση αποζημίωσης για τις ζημίες που υπέστησαν τα θιγόμενα πρόσωπα.

Εξελίξεις στο ελληνικό δίκαιο

Η νομική προσέγγιση και μελέτη του ελληνικού δικαίου αναφορικά με την αντιμετώπιση τραπεζικών κινδύνων, την αναδιάρθρωση ή αναδιοργάνωση των συγκεκριμένων επιχειρήσεων, την λήψη προληπτικών και κατασταλτικών μέτρων, την εξυγίανση των πιστωτικών ιδρυμάτων και την τραπεζική αφερεγγυότητα είναι δυσχερής για πολλούς λόγους. Αρχικά λόγω ύπαρξης διάσπαρτων προβλέψεων σε διάφορα νομοθετικά και κανονιστικά κείμενα, εταιρικού, φορολογικού και κοινού δικαίου. Η πολυνομία και η έλλειψη κωδικοποίησης σε συνδυασμό με την συνεχή τροποποίηση και συμπλήρωση παλαιότερων νομοθετημάτων με νέες ρυθμίσεις, καθώς και ο τεχνικός χαρακτήρας όρων και κανόνων δικαίου (οικονομικοί όροι) δημιουργούν σημαντικά κωλύματα στην ερευνητική προσπάθεια και στην νομική μελέτη των περιπτώσεων τραπεζικής χρεοκοπίας. Όλα τα παραπάνω πρέπει να συνδυαστούν και με έλλειψη μιας ενιαίας ολοκληρωμένης ευρωπαϊκής ρύθμισης αναφορικά με τα ζητήματα τραπεζικής αναδιάρθρωσης και αφερεγγυότητας.

Η έννοια αναδιάρθρωση ή αναδιοργάνωση¹³ μιας επιχείρησης γενικά είναι ευρύτερη της έννοιας του μετασχηματισμού και σημαίνει γενικά μια περιουσιακή ανακατανομή και αναδιάρθρωση της περιουσίας της επιχείρησης. Ανάλογα με το σκοπό της αναδιάρθρωσης αυτή διακρίνεται σε εσωτερική και εξωτερική αναδιάρθρωση. Ως εσωτερική αναδιάρθρωση ορίζεται κάθε μεταβολή στην κατανομή των καθηκόντων και αρμοδιοτήτων στα τμήματα επιχείρησης, που έχει ως απώτερο σκοπό την βελτίωση της αποδοτικότητας της οικονομικής μονάδας, όπως π.χ. είτε με επέκταση της εσωτερικής οργανωτικής δομής είτε με συρρίκνωση της δομής και αντίστοιχο περιορισμό των δαπανών λειτουργίας της επιχείρησης. Ενώ η αναδιάρθρωση που λαμβάνει χώρα στο εξωτερικό περιβάλλον της επιχείρησης, π.χ. με εξαγορές και συγχωνεύσεις, ένταξη της επιχείρησης σε όμιλο επιχειρήσεων, η κρατικοποίηση ή ιδιωτικοποίηση της εταιρείας, χαρακτηρίζεται ως εξωτερική αναδιάρθρωση.

¹³ Παναγιώτου Π., Η απόσχιση κλάδου ή τμήματος επιχείρησης ως μέσο αναδιάρθρωσης της, 2009, ΧρΙΔ Θ/2009 σελ. 857

Τόσο η αναδιάρθρωση ενός πιστωτικού ιδρύματος υπό την ευρεία ως άνω έννοια, όσο και ο μετασχηματισμός¹⁴ μεταξύ πιστωτικών ιδρυμάτων, θα μπορούσαν να πραγματοποιηθούν σε συνθήκες υγιούς οικονομικής εξέλιξης, με αποκλειστική πρωτοβουλία των ίδιων των επιχειρήσεων, στα πλαίσια λήψης επιχειρηματικών αποφάσεων, στην προσπάθεια των πιστωτικών ιδρυμάτων να ανταποκριθούν στα ζητήματα που προκύπτουν από την παγκοσμιοποίηση της οικονομίας και τον ανταγωνισμό μεταξύ τους τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο, ώστε να προσαρμοσθούν στα νέα οικονομικά δεδομένα και στις νέες προκλήσεις.

Όταν όμως τίθεται ζήτημα «επιβίωσης» του πιστωτικού ιδρύματος και προστασίας των συμφερόντων που αυτό συγκεντρώνει, αλλά και αποκατάστασης της χρηματοπιστωτικής και κοινωνικής σταθερότητας και του αισθήματος ασφάλειας, τότε γίνεται λόγος για αναδιάρθρωση πιστωτικού συστήματος μέσω μηχανισμών διάσωσης- εξυγίανσης. Στην περίπτωση αυτή, η αναδιάρθρωση και τυχόν μετασχηματισμοί με την ευρεία του όρου έννοια δεν είναι αποτέλεσμα ελεύθερης βούλησης και συμφωνίας μεταξύ των πιστωτικών ιδρυμάτων, κατόπιν απόφασης των γενικών τους συνελεύσεων και με τη συναίνεση των ομάδων, τα συμφέροντα των οποίων θίγονται (πιστωτές, μέτοχοι), αλλά η αναδιάρθρωση λαμβάνει χώρα κατόπιν κρατικής επέμβασης και απόφασης, για αντιμετώπιση της τραπεζικής αφερεγγυότητας.

Με τον όρο «τραπεζική αφερεγγυότητα» θα μπορούσαμε να ορίσουμε την κατάσταση κατά την οποία πιθανολογείται έντονα ότι ένα πιστωτικό ίδρυμα σύντομα δε θα είναι σε θέση να εκπληρώσει στο ακέραιο τις ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις του, χωρίς η αδυναμία του αυτή να μπορεί να αντιμετωπισθεί μόνο με ενίσχυση της ρευστότητάς του¹⁵. Επίσης, ως «Δίκαιο της τραπεζικής αφερεγγυότητας» θα μπορούσε να ορισθεί το δίκαιο που μέσω συγκεκριμένων διαδικασιών επιχειρεί, παρεμβαίνοντας έγκαιρα, να εμποδίσει της περιέλευση του πιστωτικού ιδρύματος στη δυσμενή αυτή θέση και, αν αυτό δεν είναι εφικτό, να διαχειριστεί τις συνέπειες που επέρχονται από την παραπάνω αδυναμία και αφορούν στο πρόσωπο των αφερέγγυου πιστωτικού ιδρύματος, των δανειστών του, του τραπεζικού συστήματος και της εθνικής οικονομίας εν γένει¹⁶.

Τα πρόσφατα παραδείγματα αναδιάρθρωσης και εξυγίανσης πιστωτικών ιδρυμάτων τόσο σε εθνικό επίπεδο π.χ. μεταβίβαση στοιχείων ενεργητικού και παθητικού από το υπό ειδική εκκαθάριση πιστωτικό ίδρυμα με την επωνυμία «ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ» στην «ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ ΑΕ», στο πλαίσιο εξυγίανσης της πρώτης τράπεζας, αλλά και σε κοινοτικό επίπεδο με την πρόσφατη μεταβίβαση στην «ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ ΑΕ» των ελληνικών υποκαταστημάτων των πιστωτικών ιδρυμάτων με έδρα την Κύπρο, με την εφαρμογή των διατάξεων του κυπριακού νόμου περί εξυγίανσης των πιστωτικών ιδρυμάτων, κατέδειξαν την νομοθετική «σύγχυση» αλλά και τα κενά νόμου αναφορικά με ρύθμιση και αντιμετώπιση πιστωτικών κινδύνων σε διασυννοριακό επίπεδο. Στην τελευταία δε περίπτωση, υπήρξε κενό νόμου καθώς στην ισχύουσα ελληνική νομοθεσία δεν υπάρχει σχετική ρύθμιση (και κυρίως φορολογική), αλλά δεν υπάρχει και εναρμονισμένη

¹⁴ Παναγιώτου, Π., ο.π. σελ.857. Βλ. σχετικά και Παμπούκη Κ., Οι μετασχηματισμοί των επιχειρήσεων στους αναπτυξιακούς νόμους, ΕπισκεΔ 2007, τεύχος Γ, σελ. 665επ., όπου «... Πραγματικά το άρθρο 1 του ν. 2166/1993- άρθρο που ανήκει στο πρώτο του νόμου κεφάλαιο με τίτλο «Κίνητρα αναπτύξεως επιχειρήσεων»- ονόμασε «μετασχηματισμούς επιχειρήσεων», τα ποικίλα φαινόμενα που απαριθμεί.». Επίσης, στον ίδιο σελ. 666 υποσ. 2: «Η λέξη «μετασχηματισμός» αναφερόμενη σε επιχειρήσεις -και όχι σε εταιρίες- εκφράζει μ' ενάργεια όλες τις μεταβολές που μπορεί να επέλθουν στο νομικό καθεστώς των επιχειρήσεων, το σχετικό φυσικά με τον υποκείμενο- φορέα τους.

¹⁵ Έτσι σε Γεροντίδη Ι., ο.π., σελ. 308-309

¹⁶ Γεροντίδη, Ι, ο.π. σελ.

κοινοτική δράση σε περίπτωση εξυγίανσης πιστωτικών ιδρυμάτων άλλων κρατών μελών (κράτος μέλος προέλευσης), τα οποία διαθέτουν υποκαταστήματα στην Ελλάδα (κράτος μέλος υποδοχής), με σκοπό την αποφυγή επέκτασης του συστημικού κινδύνου στο κράτος μέλος υποδοχής. Μάλιστα, σύμφωνα με την οδηγία 2001/24/ΕΚ (Ν. 3458/2006) προβλέπεται η αμοιβαία αναγνώριση και επιβολή μέτρων για την εξυγίανση ή την εκκαθάριση όσον αφορά πιστωτικά ιδρύματα που διαθέτουν υποκαταστήματα σε άλλα κράτη μέλη και προβλέπεται ότι ένα πιστωτικό ίδρυμα και τα υποκαταστήματά του σε άλλα κράτη μέλη εξυγιαίνεται ή εκκαθαρίζεται σύμφωνα με τις αρχές της ενότητας και της καθολικότητας, που διασφαλίζουν ότι υπάρχει μία μόνον σειρά διαδικασιών αφερεγγυότητας, στις οποίες το πιστωτικό ίδρυμα αντιμετωπίζεται ως μία οντότητα. Η ενότητα και η καθολικότητα των διαδικασιών διασφαλίζουν την ίση μεταχείριση των πιστωτών, ανεξάρτητα από την ιθαγένειά τους, τον τόπο διαμονής ή κατοικίας τους. Όμως με μια τέτοια αντιμετώπιση, ο κίνδυνος μετάδοσης της κρίσης σε ευρωπαϊκό και παγκόσμιο επίπεδο είναι σίγουρος. Επομένως σε αντίστοιχες περιπτώσεις με αυτή της κρίσης του κυπριακού τραπεζικού συστήματος, λόγω της μη ύπαρξης συγκεκριμένου εθνικού και κοινοτικού νομοθετικού πλαισίου σε τέτοιες περιπτώσεις, κρίνεται αναγκαία η εισαγωγή ρυθμίσεων, προκειμένου να καταστεί εφικτή η μεταβίβαση στοιχείων ενεργητικού και παθητικού των υποκαταστημάτων των κυπριακών τραπεζών, τα οποία δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα.

Ειδικότερα Ζητήματα Εξυγίανσης Πιστωτικών Ιδρυμάτων:

Με τον ν. 4021/2011 (ΦΕΚ Α'218/3-10-2011), Πιστωτικά ιδρύματα, Ειδικό τέλος ακινήτων, Σύμβαση Ευρωπαϊκού Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας, ο εθνικός νομοθέτης, τροποποιώντας και συμπληρώνοντας τον ν. 3601/2007- Ανάληψη και άσκηση δραστηριοτήτων από τα πιστωτικά ιδρύματα, επάρκεια ιδίων κεφαλαίων των πιστωτικών ιδρυμάτων και των επιχειρήσεων παροχής επενδυτικών υπηρεσιών και λοιπές διατάξεις, (άρθρα 62 έως 63Z και 68) και τον ν. 3458/2006¹⁷, αποπειράται την εισαγωγή ενός ολοκληρωμένου πλαισίου για τη διαχείριση της τραπεζικής αφερεγγυότητας. Επίσης, με τον ίδιο νόμο (4021/2011) τροποποιήθηκαν και συμπληρώθηκαν και οι διατάξεις του ν. 3746/2009 (ΦΕΚ Α'27 16.2.2009)- Ταμείο Εγγύησης Καταθέσεων και Επενδύσεων (ΤΕΚΕ) κλπ., αναφορικά με τις εγγυήσεις των καταθέσεων (άρθρο 9 παρ.2 Ν. 3746/09).

Συγκεκριμένα, με το άρθρο 62 του ν. 3601/2007 ΦΕΚ Α'178/1.8.2007) διευρύνονται οι προϋποθέσεις λήψης προληπτικών εποπτικών μέτρων και εισάγεται, πέραν των υφισταμένων προβλέψεων, η δυνατότητα να απαιτεί η Τράπεζα της Ελλάδος από τα πιστωτικά ιδρύματα που έχουν λάβει από αυτή άδεια λειτουργίας στην Ελλάδα την εκ μέρους της προηγούμενη έγκριση συναλλαγών που κατά την κρίση της είναι δυνατόν να αποβούν σε βάρος της φερεγγυότητας του πιστωτικού ιδρύματος. Παράλληλα, θεσπίζεται η υποχρέωση των πιστωτικών ιδρυμάτων να καταρτίζουν και υποβάλουν, ύστερα από σχετική απόφαση της Τράπεζας της Ελλάδος, σχέδιο ανάκαμψης και εξυγίανσης, το οποίο μπορεί κατά περιπτώσεις να συμπληρώνεται από σχέδιο διαπραγμάτευσης με το σύνολο ή μέρος των πιστωτών του πιστωτικού ιδρύματος για την αναδιάρθρωση του χρέους του. Ανεξάρτητα από την αξιολόγηση του ως άνω σχεδίου ανάκαμψης και εξυγίανσης, η Τράπεζα της Ελλάδος δύναται, εφόσον συντρέχουν οι προϋποθέσεις του

¹⁷Ν 3458/2006: Εξυγίανση και εκκαθάριση των πιστωτικών ιδρυμάτων και άλλες διατάξεις. Σκοπός του νόμου αυτού είναι η ενσωμάτωση στο ελληνικό δίκαιο της Οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου αριθμ. 2001/24/ΕΚ της 4ης Απριλίου 2001 "για την εξυγίανση και την εκκαθάριση των πιστωτικών ιδρυμάτων" (L 125/5.5.2001). Το άρθρο 3 αναφορικά με τον ορισμό των «μέτρων εξυγίανσης τροποποιήθηκε με την παράγραφο 1 άρθρου 8 Ν.4021/2011, ΦΕΚ Α 218/3.10.2011.

νόμου, να διορίσει στο πιστωτικό ίδρυμα Επίτροπο ή να λάβει μέτρα εξυγίανσης.

Με τον νόμο 4021/2011 αναμορφώθηκε το δίκαιο εξυγίανσης και εκκαθάρισης των πιστωτικών ιδρυμάτων (άρθρα 62 έως 63Z και 68 ν. 3601/2007). Στα άρθρα αυτά, σε συνδυασμό με το άρθρο 3 του Ν. 3458/2006, Εξυγίανση και εκκαθάριση των πιστωτικών ιδρυμάτων και άλλες διατάξεις, προβλέπονται, εκτός των άλλων, τα μέτρα εξυγίανσης που μπορούν να παρθούν με σκοπό την αναδιάρθρωση του πιστωτικού συστήματος. Συγκεκριμένα, στο άρθρο το άρθρο 3 του ν. 3458/2006¹⁸, ως "Μέτρα εξυγίανσης" ορίζονται τα μέτρα τα οποία έχουν σκοπό να διαφυλάξουν ή να αποκαταστήσουν την οικονομική κατάσταση πιστωτικού ιδρύματος και είναι δυνατόν να θίξουν προϋπάρχοντα δικαιώματα τρίτων, συμπεριλαμβανομένων των μέτρων που συνεπάγονται τη δυνατότητα αναστολής των πληρωμών, αναστολής των εκτελεστικών μέτρων ή μείωσης των απαιτήσεων. Τα μέτρα εξυγίανσης, όπως απαριθμούνται στο άρθρο 3 του ν. 3458/2006, είναι τα εξής:

α)ο διορισμός επιτρόπου στο πιστωτικό ίδρυμα από την Τράπεζα της Ελλάδος σύμφωνα με το άρθρο 63 του ν. 3601/2007,
 β)η παράταση από την Τράπεζα της Ελλάδος του χρόνου εκπλήρωσης ορισμένων ή του συνόλου των ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων πιστωτικού ιδρύματος, σε εφαρμογή του άρθρου 63Α του ν. 3601/2007,
 γ)η υποχρέωση αύξησης μετοχικού κεφαλαίου πιστωτικού ιδρύματος σύμφωνα με το άρθρο 63Γ του ν. 3601/2007^{19, 20},
 δ)η μεταβίβαση περιουσιακών στοιχείων πιστωτικού ιδρύματος σε εφαρμογή του άρθρου 63Δ του ν. 3601/2007,
 ε)η σύσταση μεταβατικού πιστωτικού ιδρύματος σύμφωνα με το άρθρο 63Ε του ν. 3601/2007,
 στ)κάθε άλλο μέτρο που προβλέπεται από τις ισχύουσες διατάξεις που έχει ως περιεχόμενο τα «μέτρα εξυγίανσης», όπως αυτά ορίζονται παραπάνω.

Στο άρθρο 63B του ν. 3601/2007, όπως αυτό ισχύει τροποποιημένο με τον ν. 4021/2011, παρουσιάζεται ο σκοπός των μέτρων εξυγίανσης, τα οποία εισάγονται με τα άρθρα 63Γ-63Ε. Εξηγείται ότι τα μέτρα αυτά δικαιολογούνται από την ανάγκη να διαφυλαχθεί η σταθερότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος και η εμπιστοσύνη του κοινού σε αυτό.

¹⁸Σύμφωνα με το πεδίο εφαρμογής του Ν. 3458/2006, εφαρμόζεται στα πιστωτικά ιδρύματα με καταστατική έδρα στην Ελλάδα και τα υποκαταστήματά τους που έχουν συσταθεί σε άλλο κράτος - μέλος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Δεν εφαρμόζεται στα πιστωτικά ιδρύματα που εξαιρούνται από το πεδίο εφαρμογής του ν. 2076/1992 (ΦΕΚ 130 Α'). Επίσης, οι διατάξεις των άρθρων 9 και 20 που αφορούν τα υποκαταστήματα πιστωτικού ιδρύματος, η καταστατική έδρα του οποίου ευρίσκεται εκτός της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, εφαρμόζονται μόνο εάν υπάρχουν υποκαταστήματα του εν λόγω πιστωτικού ιδρύματος στην Ελλάδα και σε ένα τουλάχιστον άλλο κράτος - μέλος.

¹⁹Βλ. σχετικά με την διάταξη του άρθρου 63Γ ν. 3601/2007 στην Έκθεση της επιστημονικής υπηρεσίας της Βουλής αναφορικά την προστασίας του απορρέοντος από τη μετοχή, ενοχικού δικαιώματος προτίμησης κατά την αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου, όπου ειδικά αναφέρεται ότι η νομολογία έχει μεταστραφεί, και πλέον γίνεται παγίως δεκτό ότι οι διατάξεις των άρθρων 17 παρ. 1 του Συντάγματος και 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ καλύπτουν την ιδιοκτησία και τα περιουσιακά εν γένει δικαιώματα, συμπεριλαμβανομένων των ενοχικών, όπως επίσης και τα νομίμως κεκτημένα οικονομικά συμφέροντα Βλ. ΟΛΑΠ 40/1998, ΑΠ 104/2009 και ΕΔΔΑ Απόφαση της 9.12.1994 στην υπόθεση ΣΤΡΑΝ και Στρατής Ανδρεάδης κατά Ελλάδος).

²⁰ Βλ. Σουφλερού Η., Η υποχρεωτική αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου ως μέσο εξυγίανσης του πιστωτικού ιδρύματος και το άρθρο 25 παρ.1 της δεύτερης εταιρικής οδηγίας, ΕΕΕυρΔ 1994, σελ. 296.

Συγκεκριμένα, σύμφωνα με την παρ. 1 του άρθρου 63B, δύναται να ληφθούν τα μέτρα εξυγίανσης που προβλέπονται στα άρθρα 63Γ-63Ε, κατόπιν απόφασης της Τράπεζας της Ελλάδος²¹. Η Τράπεζα της Ελλάδος, όταν αποφασίζει ότι συντρέχουν οι προϋποθέσεις εφαρμογής ενός μέτρου εξυγίανσης σε πιστωτικό ίδρυμα, γνωστοποιεί την απόφασή της στο Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας. Η Τράπεζα της Ελλάδος παρέχει στο Ταμείο πληροφορίες σχετικά με την κατάσταση του πιστωτικού ιδρύματος, όπως και κάθε άλλη πληροφορία που χρειάζεται το Ταμείο για να προετοιμάσει τη χρήση των κεφαλαίων του στη λήψη μέτρων εξυγίανσης ή την ανακεφαλαίωση αυτού του πιστωτικού ιδρύματος.

Σύμφωνα με την παρ.2 του άρθρου 63B, λόγοι λήψης των μέτρων εξυγίανσης κατά την παράγραφο 1 είναι ενδεικτικά πέραν εκείνων που αποτελούν λόγο ορισμού επιτρόπου σύμφωνα με τις α`, β` και γ` περιπτώσεις της παραγράφου 1 του άρθρου 63, και οι ακόλουθοι:

- α) Η ανάγκη σταθεροποίησης πιστωτικού ιδρύματος ή αποτροπής κινδύνου οικονομικής αστάθειας σε πιστωτικό ίδρυμα χάριν της συστημικής ευστάθειας,
- β) Η ανάγκη προστασίας της εμπιστοσύνης του κοινού, ιδίως των καταθετών στη σταθερότητα και την εύρυθμη λειτουργία του χρηματοπιστωτικού συστήματος,
- γ) Η πρόληψη δημιουργίας συστημικού κινδύνου ή καταστάσεων αποσταθεροποιητικών του χρηματοπιστωτικού συστήματος, λαμβανομένων υπόψη και των συνθηκών που επικρατούν στην τραπεζική και διατραπεζική αγορά. Σύμφωνα με την παρ. 3 του άρθρου 63B, η Τράπεζα της Ελλάδος λαμβάνει τα κατάλληλα κατά την κρίση της μέτρα για την εξυγίανση πιστωτικού ιδρύματος, εκτιμώντας τα ακόλουθα: α) τη διαφαινόμενη αδυναμία του συγκεκριμένου πιστωτικού ιδρύματος να ανακάμψει, β) την αδυναμία λήψης εναλλακτικών μέτρων ισοδύναμου αποτελέσματος εντός κατάλληλου χρόνου για την αποτροπή καταρρεύσεως του πιστωτικού συστήματος γ) τις εκτιμώμενες συνέπειες της αδυναμίας πληρωμών πιστωτικού ιδρύματος για το χρηματοπιστωτικό σύστημα, λαμβανομένων υπόψη ιδίως: αα) του ύψους των καταθέσεων στο πιστωτικό ίδρυμα και των απαιτήσεων επενδυτών κατ'αυτού, ββ) του είδους και εύρους των υποχρεώσεων του πιστωτικού ιδρύματος έναντι άλλων πιστωτικών ιδρυμάτων, επιχειρήσεων παροχής επενδυτικών υπηρεσιών, οργανισμών συλλογικών επενδύσεων σε κινητές αξίες και ασφαλιστικών επιχειρήσεων, και γγ) των συμμετοχών του πιστωτικού ιδρύματος στο μετοχικό κεφάλαιο εταιριών που ανήκουν στις αναφερόμενες στο στοιχείο ββ` της παρούσας περίπτωσης κατηγορίες, όπως και των συμμετοχών τέτοιων εταιριών στο μετοχικό κεφάλαιο του πιστωτικού ιδρύματος και δ) την ανάγκη να επωμιστούν τις τυχόν απώλειες από την εξυγίανση ενός πιστωτικού

²¹ Βλ. σχετικά και το άρθρο 4 του ν. 3458/2006, σύμφωνα με το οποίο αποκλειστικά αρμόδιες να αποφασίζουν για την εφαρμογή ενός ή περισσότερων μέτρων εξυγίανσης σε ένα πιστωτικό ίδρυμα, με καταστατική έδρα στην Ελλάδα, συμπεριλαμβανομένων των υποκαταστημάτων του που είναι εγκατεστημένα σε κράτη - μέλη υποδοχής, είναι οι αρμόδιες ελληνικές διοικητικές ή δικαστικές αρχές, δηλαδή η Τράπεζα της Ελλάδος και οι ελληνικές δικαστικές αρχές. Τα μέτρα εξυγίανσης, εφόσον αρχίσουν να παράγουν τα αποτελέσματά τους στην Ελλάδα, παράγουν τα αποτελέσματά τους και σε ολόκληρη την Κοινότητα, χωρίς να απαιτείται άλλη διατύπωση, καθώς και έναντι τρίτων στα άλλα κράτη - μέλη, ακόμα και αν το ισχύον δίκαιο στα κράτη - μέλη υποδοχής δεν προβλέπει τέτοια μέτρα ή εξαρτά την εφαρμογή τους από προϋποθέσεις οι οποίες δεν πληρούνται. Αντιστοίχως, σύμφωνα με την παρ.2 του ιδίου άρθρου, όταν η εξυγίανση αφορά πιστωτικό ίδρυμα που έχει την καταστατική του έδρα σε άλλο κράτος - μέλος, αποκλειστικά αρμόδιες για τη λήψη των κατάλληλων μέτρων είναι οι αρχές του κράτους - μέλους αυτού. Τα λαμβανόμενα από αυτές μέτρα εξυγίανσης ή εκκαθάρισης παράγουν στην Ελλάδα αποτελέσματα χωρίς να απαιτείται άλλη διατύπωση, ακόμη και αν το ελληνικό δίκαιο δεν προβλέπει τέτοια μέτρα ή εξαρτά την εφαρμογή τους από προϋποθέσεις οι οποίες δεν πληρούνται.

ιδρύματος οι μέτοχοι, οι μη ενέγγυοι πιστωτές και με την επιφύλαξη της ανάγκης προστασίας της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας οι καταθέτες που δεν καλύπτονται από τις διατάξεις του ν. 3746/2009²².

Ειδικότερα ζητήματα μεταβίβασης περιουσιακών στοιχείων (άρθρο 63Δ ν. 3601/2007)

Η διαδικασία του άρθρου 63Δ του ν. 3601/2007, με την οποία προβλέπεται η μεταβίβαση περιουσιακών στοιχείων πιστωτικού ιδρύματος σε ένα άλλο, αποτέλεσε την νομική βάση της απόφασης της Τράπεζας της Ελλάδος (σχετικές επιμέρους αποφάσεις της Επιτροπής Μέτρων Εξυγίανσης και της Επιτροπής Πιστωτικών και Ασφαλιστικών Θεμάτων της Τράπεζας της Ελλάδος²³), με την οποία αποφασίσθηκε η μεταβίβαση του «υγιούς» τμήματος (επιλεγμένα στοιχεία ενεργητικού και παθητικού) του υπό ειδική εκκαθάριση πιστωτικού ιδρύματος με την επωνυμία Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδος Α.Ε., προς την Τράπεζα Πειραιώς ΑΕ., στα πλαίσια της εξυγίανσης του ελληνικού τραπεζικού συστήματος.

Σύμφωνα με το άρθρο 63Δ, το οποίο εφαρμόστηκε εν προκειμένω, η Τράπεζα της Ελλάδος δύναται με απόφαση της να υποχρεώσει πιστωτικό ίδρυμα στη μεταβίβαση περιουσιακών στοιχείων του προς άλλο πιστωτικό ίδρυμα ή προς άλλο πρόσωπο. Τα προς μεταβίβαση περιουσιακά στοιχεία προσδιορίζονται στην απόφαση του προηγούμενου εδαφίου και μπορούν να είναι δικαιώματα, απαιτήσεις, υποχρεώσεις ή και συμβατικές σχέσεις (παρ.1). Το προς η μεταβίβαση πρόσωπο συναινεί με πρότερη έγγραφη δήλωση του προς την Τράπεζα της Ελλάδος στην προς αυτό μεταβίβαση και στο αντάλλαγμα που καθορίζεται σύμφωνα με την παράγραφο 4. Η Τράπεζα της Ελλάδος καλεί πιστωτικά ιδρύματα ή άλλα πρόσωπα, που κατά την κρίση της και σύμφωνα με τις διαθέσιμες σε αυτήν κατά το χρόνο αυτόν πληροφορίες είναι κατάλληλα για την κτήση των υπό μεταβίβαση περιουσιακών στοιχείων, σε άτυπη και εμπιστευτική διαδικασία υποβολής προσφορών για την απόκτηση τους. (παρ.3) Σε περίπτωση που οι υποβαλλόμενες προσφορές κρίνονται μη συμφέρουσες, η Τράπεζα της Ελλάδος αποφασίζει είτε τη μεταβίβαση περιουσιακών στοιχείων προς μεταβατικό πιστωτικό ίδρυμα που συστήνεται για το σκοπό αυτόν σύμφωνα με το άρθρο 63Ε είτε προς υφιστάμενο μεταβατικό πιστωτικό ίδρυμα είτε τη θέση σε ειδική εκκαθάριση του πιστωτικού ιδρύματος σύμφωνα με το άρθρο 68 (παρ. 4)

Στην απόφαση μεταβίβασης καθορίζεται επίσης ο χρόνος, στον οποίο η αξίωση του μεταβιβάζοντος πιστωτικού ιδρύματος για καταβολή σε αυτό του ανταλλάγματος, εφόσον αυτό υφίσταται, καθίσταται απαιτητή, και οι όροι καταβολής. Στα προς μεταβίβαση περιουσιακά στοιχεία περιλαμβάνονται υποχρεωτικά: α. Οι υποχρεώσεις του πιστωτικού ιδρύματος από καταθέσεις έως του ορίου του άρθρου 9 του ν. 3746/2009²⁴ και β. οι υποχρεώσεις του πιστωτικού ιδρύματος από καταθέσεις του Δημοσίου και φορέων της Κεντρικής Κυβέρνησης. Με απόφαση της Τράπεζας

²²Βλ. ο.π. υποσημείωση με το κείμενο του άρθρου 9 του ν. 3746/2009 για την εγγύηση των καταθέσεων.

²³Βλ. σχετικές αποφάσεις σε www.bankofgreece.gr. Την 27.07.12 η Τράπεζα Πειραιώς απέκτησε, μετά από διαδικασία διαγωνισμού, το “υγιές” τμήμα της Αγροτικής Τράπεζας (επιλεγμένα στοιχεία ενεργητικού και παθητικού) Στις 28 Ιανουαρίου 2013, σε συνέχεια της απόφασης της Επιτροπής Μέτρων Εξυγίανσης της Τράπεζας της Ελλάδος (αποφάσεις ΕΜΕ 9/1/28.01.2013 και 8/1/24.1.2013), οριστικοποιήθηκε η εξαγορασθείσα από την Τράπεζα Πειραιώς περίμετρος του «υγιούς» τμήματος (επιλεγμένα στοιχεία ενεργητικού και παθητικού) του υπό ειδική εκκαθάριση πιστωτικού ιδρύματος με την επωνυμία Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδος Α.Ε. Η διαφορά μεταξύ των μεταφερόμενων στοιχείων ενεργητικού και παθητικού ύψους €7,5 δισ καλύφθηκε από το ΤΧΣ.

²⁴Βλ. αναφορά σε προηγούμενο κεφάλαιο για την εγγύηση των καταθέσεων.

της Ελλάδος, δύναται να μεταβιβάζονται περαιτέρω στοιχεία του ενεργητικού και το παθητικού του μεταβιβαζόμενου πιστωτικού ιδρύματος, όταν αυτό απαιτείται για τους σκοπούς της εξυγίανσης. Στα προς μεταβίβαση περιουσιακά στοιχεία δεν περιλαμβάνονται τα δάνεια χαμηλής εξασφάλισης (subordinated debts).

Σύμφωνα με την παρ.13 του ίδιου άρθρου, η Τράπεζα της Ελλάδος, σε περίπτωση που η αξία των μεταβιβαζόμενων στοιχείων του παθητικού στο προς η μεταβίβαση πιστωτικό ίδρυμα υπερβαίνει την αξία των μεταβιβαζόμενων στοιχείων του ενεργητικού, καθορίζει το ποσό της διαφοράς, η οποία καλύπτεται ως εξής: α. το Σκέλος Καταθέσεων του ΤΕΚΕ καταβάλλει ποσό ίσο με την αξία των εγγυημένων καταθέσεων αφαιρούμενης της αξίας των μεταβιβαζόμενων στοιχείων του ενεργητικού και β. το Σκέλος Εξυγίανσης του ΤΕΚΕ καταβάλλει το επιπλέον ποσό. Πάντως, κατά την παρ.12 άρθρου 9 Ν.4051/2012(ΦΕΚ Α 40/29.2.2012) προβλέπεται ότι για δώδεκα μήνες από την έναρξη ισχύος του παρόντος νόμου το Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας θα καταβάλλει το ποσό που θα κατέβαλε το ΤΕΚΕ κατά την παράγραφο 13 του άρθρου 63Δ και την παράγραφο 7 του άρθρου 63Ε του ν. 3601/2007. Στην περίπτωση αυτή το Ταμείο θα αποκτά την αξίωση και το προνόμιο του ΤΕΚΕ κατά την παράγραφο 4 του άρθρου 13Α του ν. 3746/2009".

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι η διάταξη του άρθρου 63Δ του ν. 3601/2007, που προβλέπει την μεταβίβαση συγκεκριμένων περιουσιακών στοιχείων ενεργητικού και παθητικού του υπό εξυγίανση πιστωτικού ιδρύματος σε άλλο λειτουργούν στην Ελλάδα πιστωτικό ίδρυμα, εισάγει μια νέα διαδικασία, η οποία διαφέρει κατά πολύ από την πτωχευτική διαδικασία των επιχειρήσεων. Η υπό εξυγίανση τραπεζική επιχείρηση μπορεί να συνεχίσει να λειτουργεί, ως προς το αντικείμενο που συνίσταται στα περιουσιακά στοιχεία που δεν έχουν μεταβιβαστεί, άλλως συνεχίζει να υπάρχει για τις ανάγκες της εκκαθάρισης, εφόσον ανακαλείται η άδεια λειτουργίας του και τίθεται σε ειδική εκκαθάριση με απόφαση της Τράπεζας της Ελλάδος (άρθρο 68 ν. 3601/2007). Τα περιουσιακά στοιχεία μεταβιβάζονται από το ίδιο το πιστωτικό ίδρυμα, είτε από το διοικητικό συμβούλιό του είτε, σε περίπτωση άρνησής του να συμμορφωθεί προς την ως άνω απόφαση, από επίτροπο που ορίζει η Τράπεζα της Ελλάδος. Η μεταβίβαση γίνεται προς μεταβατικό πιστωτικό ίδρυμα, προς ήδη λειτουργούν πιστωτικό ίδρυμα ή προς άλλο πρόσωπο, στην τελευταία περίπτωση εφόσον πρόκειται για περιουσιακά στοιχεία, η κατοχή των οποίων δεν προϋποθέτει άδεια λειτουργίας πιστωτικού ιδρύματος. Με το μέτρο αυτό σκοπείται η μεταβιβαστική εξυγίανση ενός τμήματος της περιουσίας του πιστωτικού ιδρύματος, με τα σχετικά δικαιώματα, υποχρεώσεις και συμβατικές σχέσεις να μεταφέρονται σε υγιή φορέα, ενώ το ίδιο το πιστωτικό ίδρυμα λαμβάνει αντίστοιχο αντάλλαγμα. Καθώς δε οι τυχόν μεταφερόμενες σε άλλο πιστωτικό ίδρυμα καταθέσεις παραμένουν διαθέσιμες στους καταθέτες, με μόνη αλλαγή την επερχόμενη στο πρόσωπο του οφειλέτη τους, δεν συντρέχει λόγος αποζημίωσής τους από το Ταμείο Εγγύησης Καταθέσεων και Επενδύσεων (ΤΕΚΕ), ενώ αντίστοιχα ισχύουν για τις καλυπτόμενες από το ΤΕΚΕ απαιτήσεις επενδυτών. Καθιερώνεται στο πλαίσιο αυτό άτυπη διαδικασία προσφορών, κατόπιν αποτίμησης από έναν ή δύο νόμιμους ελεγκτές, προς απόκτηση των περιουσιακών στοιχείων, η οποία συνδυάζει την ανάγκη επίτευξης ικανοποιητικής τιμής με την ταχύτητα και εμπιστευτικότητα της διαδικασίας.

Η διαδικασία του άρθρου 63Δ δεν οδηγεί σε πτώχευση της τράπεζας. Πρόκειται για εξυγίανση, για ανάκαμψη, που εφαρμόζεται πριν η τράπεζα φτάσει σε παύση πληρωμών²⁵. Η πτώχευση μιας τράπεζας υπό το κοινό

²⁵Γερωντίδη Ι. ο.π. σελ.300.βλ. και Κοτσίρη Λ/Χατζηνικολάου- Αγγελίδου Ρ., Το δίκαιο εξυγίανσης και εκκαθάρισης των προβληματικών επιχειρήσεων, 1998.

πτωχευτικό δίκαιο ήταν στο παρελθόν πάντοτε νομικά δυνατή, παράλληλα όμως υπήρχε και γενική (λ.χ. άρθρα 8επ. του Α.Ν. 1665/1951 – ΦΕΚ Α΄31/27-7-1951) ή περιπτώσιολογική (λ.χ. τον ν. 2330/1995 ΦΕΚ Α΄172/22-8-1995) «εξυγιαντική» νομοθεσία. Ήδη ξεκαθαρίζεται με το άρθρο 68ν. 3601/2007 ότι σε περίπτωση που ανακαλείται η άδεια λειτουργίας πιστωτικού ιδρύματος, αυτό τίθεται υποχρεωτικώς – αποκλειομένης ούτως ή άλλως της δυνατότητας κήρυξης πτώχευσης ή ενεργοποίησης της διαδικασίας συνδιαλλαγής– υπό ειδική εκκαθάριση με απόφαση της Τράπεζας της Ελλάδος, κατά τη διάρκεια της οποίας τη διοίκηση του πιστωτικού ιδρύματος αναλαμβάνει ο οριζόμενος και εποπτευόμενος από την Τράπεζα της Ελλάδος ειδικός εκκαθαριστής. Μάλιστα, όπως ρητά προβλέπεται στο νέο άρθρο 63B (παρ. 4), η λήψη των μέτρων εξυγίανσης δεν λογίζεται ως διαδικασία αφερεγγυότητας του υπό εξυγίανση πιστωτικού ιδρύματος που θα δικαιούνταν να επικαλεσθούν πιστωτές του στα πλαίσια της κοινής πτωχευτικής διαδικασίας, εκτός αν ειδικότερες διατάξεις ορίζουν διαφορετικά. Τυχόν συμβατικές ρήτρες που ενεργοποιούνται σε περίπτωση πτώχευσης ή αφερεγγυότητας ή επέλευσης άλλου γεγονότος που χαρακτηρίζεται ως «πιστωτικό γεγονός» ή ισοδύναμο της αφερεγγυότητας δεν ενεργοποιούνται από το γεγονός της λήψης μέτρων εξυγίανσης.

Με την μεταβίβαση περιουσιακών στοιχείων του άρθρου 63Δ του ν. 3601/2007, ως μέτρο εξυγίανσης του πιστωτικού συστήματος, το πιστωτικό ίδρυμα που αποκτά, επέχει θέση ειδικού διαδόχου²⁶. Μάλιστα, το αποκτών πιστωτικό ίδρυμα δεν είναι ειδικός διάδοχος του νομικού προσώπου του μεταβιβάζοντος ως σύνολο, ο οποίος (μεταβιβάζων) εξακολουθεί να υφίσταται ως ξεχωριστό νομικό πρόσωπο, αλλά ειδικός διάδοχος αυτού αποκλειστικά και μόνο ως προς τις συγκεκριμένες έννομες σχέσεις, δικαιώματα, απαιτήσεις, υποχρεώσεις ή και συμβατικές σχέσεις που μεταβιβάστηκαν και ρητά αναφέρονται στην απόφαση της Τράπεζας της Ελλάδος²⁷ και στη σύμβαση μεταβίβασης. Πάντως, σε αντίθεση με ό,τι προβλέπουν οι διατάξεις του κοινού δικαίου που εφαρμόζονται στην περίπτωση της απόσχισης κλάδου ή τμήματος επιχείρησης²⁸, εν προκειμένω,

²⁶βλ. Γεωργιάδη Απ, Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, 2012, 4^η έκδοση, σελ. 295 όπου «Ειδική διαδοχή ορίζεται η μεταβίβαση συγκεκριμένου δικαιώματος ή συγκεκριμένης υποχρέωσης (εκχώρηση της συγκεκριμένης απαίτησης, αναδοχή συγκεκριμένου χρέους με μια διακριτή ξεχωριστή μεταβιβαστική πράξη. Καθολική διαδοχή καλείται η μεταβίβαση συνόλου ή μέρους περιουσίας με μια ενιαία πράξη (δηλαδή τόσο ως προς τα δικαιώματα όσο και προς τις υποχρεώσεις). Καθολική διαδοχή είναι δυνατή στη κληρονομική διαδοχή καθώς και στην οιονεί καθολική διαδοχή που προβλέπεται σε ειδικούς νόμους για μεταβίβαση περιουσίας από ένα ν.π.σε άλλο, όπως στην περίπτωση της μετατροπής ΕΠΕ σε ΑΕ, ενώ όλες τις άλλες περιπτώσεις η διαδοχή είναι ειδική».

²⁷Με τη σύμβαση μεταβίβασης των συγκεκριμένων στοιχείων ενεργητικού και παθητικού μεταξύ του μεταβιβάζοντος πιστωτικού ιδρύματος και του αποκτώντος, συμμεταβιβάζεται και το σύνολο των παρακολουθηματικών εννόμων σχέσεων, δηλαδή εγγυήσεις, εξασφαλίσεις (458 ΑΚ), εκχωρήσεις και το σύνολο των δικών, των ήδη εκκρεμών, ή αυτών που θα καταστούν εκκρεμείς στο μέλλον και αφορούν τις προαναφερθείσες έννομες σχέσεις.

²⁸Για την απόσχιση βλ. σχετικά Παναγιώτου Π. Η απόσχιση κλάδου ή τμήματος επιχείρησης ως μέσο αναδιάρθρωσής της, 2009, ΧρΙΔ Θ/2009, σελ.856 επ., Παμπούκη Κ., Οι μετασχηματισμοί των επιχειρήσεων στους αναπτυξιακούς νόμους, ΕπισκεΔ 2007, τόμος Γ, σελ. 671, Φωτόπουλου Ι., Φορολογικά προβλήματα κατά την εξαγορά των επιχειρήσεων, ΔΕΕ 12/2000, σελ. 1216, Αντωνόπουλου Β., Δίκαιο Εμπορικών Εταιριών, Τόμος ΙΙ-Κεφαλαιουχικές εταιρίες, 1998, Εκδόσεις Σάκκουλα Θεσ/νίκη, σελ. 39 επ., Κοτσίρη Λ. Συγχώνευση Πιστωτικών Ιδρυμάτων, Σύγχρονα Προβλήματα Εμπορικού Δικαίου, εκδόσεις Jus, 2006, σελ. 191 επ. Σχετικά επίσης, η Ν.Σ.Κ 122/2007 Γνωμοδότηση του Α΄ Τμήματος ΝΕΚ, Συνεδρίαση της 21-3-2007, δημοσίευση ΝΟΜΟΣ- Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών, αναφορικά με την περίπτωση απόσχισης- εισφοράς του αποθηκευτικού κλάδου της αε με την επωνυμία «Εθνική

σύμφωνα η διάταξη της παρ. 5 του άρθρου 63Δ, «...το άρθρο 479 του Αστικού Κώδικα²⁹ δεν εφαρμόζεται. Για το κύρος της μεταβίβασης και το αντιτάξιμό της έναντι τρίτων, οι οποίοι είναι υποκείμενα δικαιωμάτων, υποχρεώσεων ή συμβατικών σχέσεων που μεταφέρονται στο προς η μεταβίβαση πιστωτικό ίδρυμα, δεν απαιτείται αναγγελία προς αυτούς ή συναίνεση τους. Εκκρεμείς δίκες που σχετίζονται με τα μεταβιβαζόμενα περιουσιακά στοιχεία συνεχίζονται από το προς η μεταβίβαση πιστωτικό ίδρυμα, χωρίς διακοπή της δίκης και χωρίς να απαιτείται δήλωση για την επανάληψη τους».

Η περίπτωση των υποκαταστημάτων των κυπριακών τραπεζών στην Ελλάδα

Τα προβλήματα που ανέκυψαν στο χρηματοπιστωτικό σύστημα της Κύπρου, η θέση των δύο μεγαλύτερων κυπριακών τραπεζών υπό καθεστώς εξυγίανσης και οι σχετικές αποφάσεις της Κεντρικής Τράπεζας Κύπρου σε συνδυασμό με την ανάγκη διασφάλισης των καταθετών καθώς και των σχέσεων εργασίας των εργαζομένων σε υποκαταστήματα των κυπριακών πιστωτικών ιδρυμάτων, τα οποία βρίσκονται στην Ελλάδα, κατέστησαν αναγκαία την μεταβίβαση των υποκαταστημάτων αυτών σε Ελληνικό πιστωτικό ίδρυμα.

Έτσι, στις 26 Μαρτίου 2013, η Τράπεζα Πειραιώς υπέγραψε συμφωνία (σύμβαση πώλησης και αγοράς) για την απόκτηση όλων των καταθέσεων, δανείων, καταστημάτων και προσωπικού στην Ελλάδα της Τράπεζας Κύπρου, της Cyprus Popular Bank και της Ελληνικής Τράπεζας, συμπεριλαμβανομένων των δανείων και καταθέσεων των θυγατρικών τους στην Ελλάδα (leasing, factoring και Επενδυτική Τράπεζα Ελλάδος - IBG) έναντι συνολικού τιμήματος €524 εκατ., κατόπιν σχετικού διατάγματος της Κεντρικής Τράπεζας της Κύπρου ως Αρχής Εξυγίανσης της Κύπρου, στα πλαίσια λήψης μέτρων εξυγίανσης του κυπριακού πιστωτικού συστήματος³⁰

Τράπεζα της Ελλάδος ΑΕ» στην αε με την επωνυμία «ΕΘΝΙΚΗ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΩΝ ΣΥΜΜΕΤΟΧΩΝ ΑΕ». Επίσης, η ΑΠ 1154/1998 ΕΛΛΑΔνη 1998, 1572, ΑΠ 1353/1997 ΕΕμπΔικ 1998, 85, Μούζουλα Σ. σε Περάκη Ε.- Το Δίκαιο των ΑΕ-Μετασηματισμοί Εταιρειών-8^{ος} τόμος-Β' έκδοση, σελ. 351, 352, Λιακόπουλου Θ., Απόσπαση κλάδου επιχειρήσεως και διάσπαση ανωνύμων εταιρειών, Ε.Εμπ.Δικ. 1992, 329 και 333). Για τις εργασιακές σχέσεις σε περίπτωση μεταβίβασης επιχειρήσεων, εγκαταστάσεων ή τμημάτων εγκαταστάσεων βλ. σχετικά ΑΠ 226/2011, ΔΕΕ 2012/163, για την εφαρμογή το άρθρο 4 του Π.Δ. 178/2002 "Μέτρα σχετικά με την προστασία των δικαιωμάτων των εργαζομένων σε περίπτωση μεταβίβασης επιχειρήσεων, εγκαταστάσεων ή τμημάτων εγκαταστάσεων, σε συμμόρφωση προς την Οδηγία 98/50/ΕΚ του Συμβουλίου. Πάντως σύμφωνα με την 10 του άρθρου 63B του ν. 3601/2007 «Τα άρθρα 4 και 5 του π.δ. 178/2002 δεν εφαρμόζονται στην περίπτωση εφαρμογής των άρθρων 63Δ και 63Ε του ν. 3601/2007 και οι συμβάσεις εργασίας δεν μεταφέρονται.»

²⁹Άρθρο 479 ΑΚ: «Αν με σύμβαση μεταβιβάσθηκε περιουσία ή επιχείρηση, αυτός που αποκτά ευθύνεται απέναντι στον δανειστή έως την αξία των μεταβιβαζόμενων στοιχείων για τα χρέη που ανήκουν στην περιουσία ή στην επιχείρηση. Η ευθύνη αυτού που μεταβιβάζει εξακολουθεί να υπάρχει- Αντίθετη συμφωνία μεταξύ των συμβαλλομένων που βλάπτει τους δανειστές είναι άκυρη απέναντί του». Σύμφωνα με το άρθρο 63 Δ, διαφυλάσσονται τα δικαιώματα τρίτων, τα οποία, εάν συντρέχει περίπτωση, ακολουθούν το μεταβιβαζόμενο περιουσιακό στοιχείο. Στην περίπτωση, όμως, που η αξία των μεταβιβαζόμενων υποχρεώσεων υπερβαίνει την αξία των μεταβιβαζόμενων απαιτήσεων, η διαφορά καλύπτεται από το Σκέλος Εξυγίανσης του ΤΕΚΕ (ή ΤΧΣ) και παρέχεται προς τον αγοραστή των περιουσιακών στοιχείων προκειμένου να επιτύχει η μεταβίβαση.

³⁰ Όπως αναφέρεται ρητά στο ως άνω διάταγμα, τα μέτρα αυτά εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 33 παρ.1 των περί Τραπεζικών Εργασιών Νόμων του 1997 έως 2013 και της Οδηγίας 2001/24/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και Συμβουλίου της 4^{ης} Απριλίου 2001 για την εξυγίανση και εκκαθάριση των πιστωτικών ιδρυμάτων.

και επικύρωσης της μεταβίβασης με απόφαση της Επιτροπής Πιστωτικών και Ασφαλιστικών Θεμάτων (ΕΠΑΘ) της Τράπεζας της Ελλάδας.

Η μεταβίβαση αυτή των περιουσιακών στοιχείων, ομοιάζει με την μεταβίβαση του άρθρου 63Δ του ν. 3601/2007, ως μέτρο εξυγίανσης του πιστωτικού συστήματος. Έτσι και στην προκειμένη περίπτωση, το πιστωτικό ίδρυμα που αποκτά επέχει θέση ειδικού διαδόχου. Το αποκτών πιστωτικό ίδρυμα δεν είναι ειδικός διάδοχος του νομικού προσώπου του μεταβιβάζοντος ως σύνολο, το οποίο εξακολουθεί να υφίσταται ως ξεχωριστό νομικό πρόσωπο, αλλά ειδικός διάδοχος των συγκεκριμένων εννόμων σχέσεων, δικαιωμάτων, απαιτήσεων, υποχρεώσεων ή και συμβατικών σχέσεων που μεταβιβάστηκαν και ρητά αναφέρονται και στη σύμβαση μεταβίβασης.

Η διαφορά εδώ έγκειται στο ότι το πιστωτικό ίδρυμα που μεταβιβάζει, στα πλαίσια εξυγίανσής του, εδρεύει σε άλλο κράτος μέλος εκτός Ελλάδας. Σύμφωνα δε με το άρθρο 4 του ελληνικού νόμου 3458/2006, όταν η εξυγίανση αφορά πιστωτικό ίδρυμα που έχει την καταστατική του έδρα σε άλλο κράτος - μέλος, αποκλειστικά αρμόδιες για τη λήψη των κατάλληλων μέτρων είναι οι αρχές του κράτους - μέλους αυτού. Τα λαμβανόμενα από αυτές μέτρα εξυγίανσης ή εκκαθάρισης παράγουν στην Ελλάδα αποτελέσματα χωρίς να απαιτείται άλλη διατύπωση, ακόμη και αν το ελληνικό δίκαιο δεν προβλέπει τέτοια μέτρα ή εξαρτά την εφαρμογή τους από προϋποθέσεις οι οποίες δεν πληρούνται³¹.

Στο πλαίσιο αυτό, και δεδομένου ότι δεν υφίσταται συγκεκριμένο κοινοτικό νομοθετικό πλαίσιο σε τέτοιες περιπτώσεις για εναρμονισμένη δράση, κρίθηκε αναγκαία η εισαγωγή ρυθμίσεων, προκειμένου να καταστεί εφικτή η μεταβίβαση στοιχείων ενεργητικού και παθητικού των υποκαταστημάτων των κυπριακών τραπεζών, τα οποία δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα³².

Όπως αναφέρεται στην αιτιολογική έκθεση της προτεινόμενης νομοθετικής διάταξης, πρέπει σε αντίστοιχες περιπτώσεις, όπως εν προκειμένω, να τυγχάνει αναλογικής εφαρμογής η διάταξη του άρθρου 16 ν. 2515/1997³³,

³¹Πρβλ. και άρθρο 10 ΑΚ « Η ικανότητα του νομικού προσώπου ρυθμίζεται από το δίκαιο της έδρας του».

³²Ήδη στις 23/4/2013 ψηφίστηκε ο **Ν. 4150/29-4-2013** (ΦΕΚ 102 Α) «Ανασυγκρότηση του Υπουργείου Ναυτιλίας και Αιγαίου και άλλες διατάξεις». Σύμφωνα με το άρθρο 68 του νόμου αυτού, «σε περίπτωση μεταβίβασης στοιχείων ενεργητικού και παθητικού υποκαταστημάτων στην Ελλάδα, τα οποία ανήκουν σε πιστωτικά ιδρύματα που εδρεύουν σε άλλες χώρες μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, πλην της Ελλάδας, προς ελληνικά πιστωτικά ιδρύματα, στο πλαίσιο απόφασης εξυγίανσης του χρηματοπιστωτικού συστήματος της χώρας μέλος στην οποία έχουν την έδρα τους τα πιστωτικά ιδρύματα, εφαρμόζονται οι διατάξεις του άρθρου 16 του ν. 2515/1997 (Α' 154). Στην περίπτωση αυτή, η σύμβαση μεταβίβασης που καταρτίζεται με ιδιωτικό έγγραφο, αποτελεί το νόμιμο τίτλο κτήσης των μεταβιβαζόμενων περιουσιακών στοιχείων, χωρίς την τήρηση οποιασδήποτε άλλης διατύπωσης. Σε περίπτωση παροχής κεφαλαιακής ενίσχυσης από το Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας στο πλαίσιο της ως άνω μεταβίβασης, δεν εφαρμόζεται η παράγραφος 3 του άρθρου 7^α του ν. 3864/2010 (Α'119), ούτε οι διατάξεις περί τίτλων παραστατικών δικαιωμάτων κτήσης μετοχών».

³³Σύμφωνα με τον άρθρο 16 του νόμου 2515/1997 (Παρ.16)«Οι διατάξεις των παραγράφων 4 έως και 12 εφαρμόζονται επί διασπάσεως πιστωτικών ιδρυμάτων (με την επιφύλαξη της παραγράφου 3) κατά τα άρθρα 31 έως και 39 του κ.ν. 2190/1920 όπως ισχύει, καθώς και επί εισφοράς από λειτουργούν πιστωτικό ίδρυμα κλάδου, μέρους, τμήματος ή υποκαταστήματός του σε άλλο λειτουργούν πιστωτικό ίδρυμα.» (παρ. 17) «Στη μεταβίβαση από πιστωτικό ίδρυμα κλάδου, μέρους ή τμήματος της επιχείρησής του ή υποκαταστήματός του προς άλλο πιστωτικό ίδρυμα έχουν εφαρμογή οι διατάξεις της παραγράφου 4 του άρθρου 5 και της παραγράφου 4 του άρθρου 8 του ν. 1642/1986 (ΦΕΚ 125 Αύ), όπως ισχύει». Επίσης, σύμφωνα με την παρ.9 του άρθρου 16, στην οποία παραπέμπει η παρ.16 του ίδιου άρθρου «Η

που ισχύει για τη συγχώνευση πιστωτικών ιδρυμάτων. Οι υφιστάμενες διατάξεις περί συγχωνεύσεως πιστωτικών ιδρυμάτων (ν. 2515/1997) εφαρμόζονται ήδη σε «μετασχηματισμό υποκαταστημάτων» και σε «εισφορά υποκαταστήματος», επομένως εννοείται η εφαρμογή τους και σε μεταβίβαση υποκαταστήματος. Επομένως, εφαρμόζονται εν προκειμένω οι διατάξεις του άρθρου 16 του ν. 2515/1997 με τις οποίες μεταξύ άλλων προβλέπονται φοροαπαλλαγές. Στην περίπτωση αυτή, νόμιμο τίτλο απόκτησης των μεταβιβαζόμενων περιουσιακών στοιχείων αποτελεί η σύμβαση μεταβίβασης που καταρτίζεται με ιδιωτικό έγγραφο, ως αντίστοιχα ισχύει για το άρθρο 16 του ν. 2515/1997, χωρίς την τήρηση οποιασδήποτε άλλης διατύπωσης. Σε περίπτωση δε παροχής κεφαλαιακής ενίσχυσης από Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας στο πλαίσιο της ως άνω μεταβίβασης, δεν εφαρμόζονται οι διατάξεις του άρθρου 7^α παρ. 3 του ν. 3864/2010 (ΦΕΚ Α 119) όσον αφορά τον υπολογισμό του ποσοστού που αναφέρεται εκεί³⁴, ούτε οι διατάξεις περί παραστατικών δικαιωμάτων κτήσης μετοχών.

Αντί Επιλόγου- Περί αξιολόγησης της βιωσιμότητας του ελληνικού πιστωτικού συστήματος

Το Μάρτιο του 2012, η Τράπεζα της Ελλάδος εκπόνησε μελέτη στρατηγικής αξιολόγησης του ελληνικού τραπεζικού τομέα³⁵, στα πλαίσια που ορίζονται με το άρθρο 6 του ν. 3864/2010³⁶. Η μελέτη αξιολόγησε τις προοπτικές βιωσιμότητας των τραπεζών, εφαρμόζοντας ένα πολύ ευρύτερο σύνολο κριτηρίων (τόσο εποπτικών όσο και επιχειρησιακών) και χρησιμοποιώντας χρηματοοικονομικά και εποπτικά στοιχεία³⁷. Κατά την έναρξη της εκτίμησης των κεφαλαιακών αναγκών τον Ιανουάριο του 2012, λειτουργούσαν στην Ελλάδα 17 εμπορικές τράπεζες. Υπήρχαν επίσης 16 συνεταιριστικές, το μερίδιο αγοράς των οποίων αντιπροσώπευε αθροιστικά μόλις το 1% του τραπεζικού συστήματος. Από τη μελέτη της Τράπεζας της

σύμβαση συγχώνευσης, το καταστατικό, η εισφορά και μεταβίβαση των περιουσιακών στοιχείων των συγχωνευομένων πιστωτικών ιδρυμάτων, κάθε σχετική πράξη ή συμφωνία που αφορά την εισφορά ή μεταβίβαση στοιχείων ενεργητικού ή παθητικού ή άλλων δικαιωμάτων και υποχρεώσεων, καθώς και κάθε εμπραγμάτου ενοχικού ή άλλου δικαιώματος, οι μετοχές που θα εκδοθούν, οι αποφάσεις των γενικών συνελεύσεων των συγχωνευομένων πιστωτικών ιδρυμάτων, η σχέση συμμετοχής στο κεφάλαιο του νέου πιστωτικού ιδρύματος, καθώς και κάθε άλλη συμφωνία ή πράξη που απαιτείται για τη συγχώνευση, τη σύσταση και το καταστατικό του νέου πιστωτικού ιδρύματος, η δημοσίευση αυτών στο τεύχος Ανωνύμων Εταιρειών και Εταιρειών Περιορισμένης Ευθύνης της Εφημερίδας της Κυβερνήσεως και η μεταγραφή στα βιβλία μεταγραφών εμπραγμάτων δικαιωμάτων απαλλάσσονται παντός φόρου, τέλους χαρτοσήμου ή άλλου τέλους, εισφοράς ή δικαιώματος υπέρ του Δημοσίου ή οποιουδήποτε τρίτου, συμπεριλαμβανομένων των αμοιβών, των παγίων και αναλογικών δικαιωμάτων, επιδομάτων ή άλλων τελών υπέρ υποθηκοφυλακών.».Βλ. σχετικά και Φωτόπουλου, ο.π. σελ. 1216 επ., και Λεβαντή Ε., Ανώνυμες Εταιρείες, Ενημέρωση ετών 200-2001, 2002, εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Μούζουλα Σ., Η συγχώνευση πιστωτικών ιδρυμάτων με τον ν. 2515/1997, ΕΕμπΔ 98, σελ. 451 επ.

³⁴Πρόκειται για το ελάχιστο ποσοστό του 10% της συμμετοχής του ιδιωτικού τομέα στην ανακεφαλαιοποίηση, που πρέπει να επιτευχθεί, προκειμένου να έχει το ΤΧΣ περιορισμένα δικαιώματα ψήφου σύμφωνα με την παράγραφο 1 του άρθρου 7^α του ν. 3864/2010.

³⁵Βλ. σχετική αναφορά για την εν λόγω έκθεση σε Τράπεζα της Ελλάδος, Έκθεση για την Ανακεφαλαιοποίηση και Αναδιάρθρωση του Ελληνικού Τραπεζικού Τομέα, Δεκέμβριος 2012, στο ιστότοπο της ΤτΕ, www.bankofgreece.gr, από 27/12/2012.

³⁶Νόμος 3864/2010 (ΦΕΚ Α' 119/21.07.2010) Περί ιδρύσεως Ελληνικού Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας "Hellenic Financial Stability Fund (HFSF)".

³⁷Βλ. σχετικά Μνημόνιο Συνεννόησης του Μαρτίου 2012, το οποίο επικαιροποιήθηκε τον Δεκέμβριο του 2012).

Ελλάδος προέκυψαν τέσσερις "συστημικές τράπεζες", οι οποίες και κρίθηκαν κατάλληλες για δημόσια στήριξη. Οι "μη συστημικές τράπεζες", όπως προβλέπεται στο Μνημόνιο Συνεννόησης του Δεκεμβρίου 2012, θα πρέπει να ανακεφαλαιοποιηθούν από τον ιδιωτικό τομέα μέχρι το τέλος Απριλίου 2013. Σε διαφορετική περίπτωση, θα τεθούν σε διαδικασία εξυγίανσης μέχρι το τέλος Ιουνίου 2013.

Τα μέτρα εξυγίανσης, όπως αυτά παρουσιάστηκαν ανωτέρω και εν αναμονή της επικείμενης Ευρωπαϊκής Οδηγίας για ανάκαμψη και εξυγίανση των πιστωτικών ιδρυμάτων, καθίστανται αναπόφευκτα και ως μόνη λύση για την ενίσχυση της «εμπιστοσύνης των καταθετών» και της «εμπιστοσύνης της αγοράς» στα πιστωτικά ιδρύματα, έννοιες ήδη πολύ εύθραυστες στο σύγχρονο τραπεζικό σύστημα. Η επιλογή και λήψη των πλέον κατάλληλων και αναγκαίων, κατά περίπτωση, μέτρων θα οδηγήσει στην πρόληψη του συστημικού κινδύνου και στην αποκατάσταση της χρηματοπιστωτικής και κοινωνικής σταθερότητας, σε συνδυασμό και την εναρμονισμένη δράση και συνεργασία τόσο σε ενωσιακό και όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο.